

همراهان حائری در ملاقات وی با ملک عبدالعزیز یاد شده است.^۱ البته در منابع زندگینامه ایشان، علی رغم ذکر سفر حج در آن سال، اشاره‌ای به همراهی با حائری نشده است. برخی این شخص را نماینده یا کارمند مجلس شورای ملی معرفی کرده‌اند.^۲

با وجود اهمیت اقدامات و سفر حائری، بازتاب در منابع و گزارشات نشریات، بسیار محدود بوده و به جز مقدمه برخی آثار ایشان، تنها یک کتاب با عنوان *حکایات قبرستان بقیع* به گزارش آن پرداخته است.^۳

◀ منابع

اثر آفرینان زندگینامه نام‌آوران فرهنگی ایران از آغاز تا سال ۱۳۰۰ هجری شمسی: زیر نظر محمدرضا نصیری، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران، ۱۳۷۷ش؛ پیام حوزة (فصلنامه): حوزة علمیه قم؛ تاریخ عجائب الاثار فی التسراجم و الاخبار: عبدالرحمن الجبرتی، بیروت، دار الجیل، بی‌تا؛ حکایات قبرستان بقیع: خاطراتی از عبدالرحیم صاحب الفصول حائری، به کوشش شهرام قراگوزلو، تهران، رسپنا، ۱۳۸۸ش؛ دعوت بشر به

۱. دعوت بشر به یگانگی، ص ۳۴.

۲. شرح دیدار یک روحانی با ملک عبدالعزیز www.ical.ir/index.php?option=com_k2&view=item&id=1738

۳. نک: حکایات قبرستان بقیع.

یگانگی: عبدالرحیم حائری، شرح سعید غفارزاده، تهران، غفارزاده، ۱۳۷۴ش؛ الذریعة الی تصانیف الشیعة: آقا بزرگ تهرانی (م. ۱۳۸۹ق.)، بیروت، دار الاضواء، ۱۴۰۳ق؛ روابط ایران و عربستان در سده بیستم (دوره پهلوی): حمید احمدی، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۶ش؛ طبقات اعلام الشیعة: آقا بزرگ تهرانی، به کوشش عبدالعزیز طباطبایی و محمد طباطبایی، مشهد، دار المرتضی، بی‌تا؛ الفقه الاسلامی: مؤسسة دائرة معارف الفقه الاسلامی: قم، ۱۴۳۱ق؛ کیهان فرهنگی (ماهنامه)، تهران، مؤسسه کیهان؛ مرآة الحرمین: ابراهیم رفعت باشا (م. ۱۳۵۳ق.)، قم، المطبعة العلمیه، ۱۳۴۴ق؛ نامه‌های حائری (نهج البصیره): عبدالرحیم صاحب الفصول، شرح سعید غفارزاده، تهران، قلم، ۱۳۷۶ش.

اباذر جعفری

حائری، نصرالله: نماینده و امام جماعت

شیعه، در عهد نادرشاه، در مسجدالحرام

سید نصرالله حائری موسوی در کربلا به دنیا آمد. در منابع، به تاریخ تولد و دوران اولیه زندگی او اشاره نشده است. او به آل فائز، خاندانی مشهور در کربلا^۴، نسب می‌برد. از این رو به او فائزی گفته‌اند.^۵ شهرتش به

۴. نک: بیوات کربلا القدیمة، ص ۶۳-۸۰.

۵. تنضید العقود، ج ۲، ص ۳۷۹؛ اعیان الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۱۳.

دیگران به زبان شعر است؛ نیز اشعاری از وی بر ورودی یکی از درهای حرم امام حسین علیه السلام کتابت شده است.^۷

از دیگر فعالیت‌های حائری تلاش برای جمع‌آوری و احیای کتب و میراث خطی بوده است؛ از جمله نسخه‌برداری از برخی باب‌های *بحار الأنوار* است که تا آن زمان به صورت مسوّد بوده و حائری، با هزینه شخصی، در احیای آن تلاش کرده است.^۸

حائری مدتی در مکه مکرمه سکونت داشته و چنان‌که صاحب کتاب *نزهة الجلیس* (سید عباس بن علی بن نورالدین مکی م. حدود ۱۱۸۰ق.) می‌گوید در سال ۱۱۳۰ق. نزد حائری ادبیات می‌آموخته و سپس با تشویق وی در سال ۱۱۳۱ق. و همراه او به عراق سفر می‌کند.^۹

حائری در سفرهایش به ایران مورد توجه ایرانیان واقع می‌شده؛ از جمله در سال ۱۱۴۲ق. نادرشاه او را با عطیایی در لشکرگاه خود تکریم می‌کند و سپس حائری، همراه لشکریان خراسان، به سمت خراسان می‌رود.^{۱۰} نادرشاه، در جهت اعمال سیاست‌هایش، در سال

حائری به سبب اهل حائر حسینی (کربلا) بودن اوست.^۱

حائری در علوم حدیث، ادبیات، شعر و تاریخ تبحر داشت و نیز خطیبی توانا بود.^۲ وی در روضه مطهر امام حسین علیه السلام تدریس داشته است. همچنین سفرهای متعددی به ایران داشته که در برخی از این سفرها - به عنوان مثال در حدود سال ۱۱۴۲ق. - در قم، *الاستیصار* شیخ طوسی را تدریس می‌کرده که با استقبال بسیاری از طلاب روبه‌رو شده است.^۳ او را به فهم و خوش‌بیانی توصیف نموده‌اند.^۴ وی همچنین از عالمان پرشماری اجازه نقل حدیث داشته و بسیاری نیز از او اجازه نقل حدیث دریافت نموده‌اند؛^۵ حائری آثار متعددی نوشته و منابع برخی از آثار فقهی، حدیثی و دیوان شعر او را نام برده‌اند.^۶ در این میان دیوان شعر او، به تحقیق میرزا عباس کرمانی و با مقدمه محمدحسین کاشف الغطاء، در سال ۱۳۷۳ق. در نجف منتشر شده است. حتی برخی نامه‌نگاری‌ها میان حائری و

۱. اعیان الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۱۴.

۲. الاجازة الکبیره، ص ۸۳.

۳. الاجازة الکبیره، ص ۸۳.

۴. الاجازة الکبیره، ص ۸۳.

۵. نک: امل الامل، ج ۲، ص ۱۵۵؛ شهداء الفضیله، ص ۲۱۸.

۶. الاجازة الکبیره، ص ۸۵؛ اعیان الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۱۵.

۷. اعیان الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۱۵.

۸. الاجازة الکبیره، ص ۸۲-۸۴.

۹. نزهة الجلیس، ج ۱، ص ۲۰-۲۱.

۱۰. الاجازة الکبیره، ص ۸۳.

۱۱۵۶ق. به عراق سفر کرد و در شهر نجف، مجلسی را متشکل از علمای عراق و ایران و افغان و با موافقت دولت عثمانی منعقد ساخت و نتیجه آن مجلس «وثیقه اتحاد اسلامی نادری» شد.^۱ از جمله مفاد آن که، نادرشاه بر آن اصرار داشت، این بود که نزاع شیعه و سنی در اصول عقائد نبوده، بلکه اختلافات فقط در فروع و احکام است و باید شیعه جعفری، در کنار مذاهب چهارگانه اهل سنت، قرار گیرد.^۲ سپس این سند را به امضای علمای حاضر رساند و حائری هم آن را امضا کرد.^۳

پس از این جریان، نادرشاه از سلطان عثمانی - سلطان محمود اول - پنج مطلب درخواست نمود؛ از جمله این که سلطان عثمانی اجازه دهد پیروان آئین جعفری، در کنار مذاهب اهل سنت، در مسجدالحرام نماز جماعت برپا کنند.^۴ گفتنی است نادرشاه پس از این که به تخت نشسته بود نیز طی نامه ای این مطلب و نیز این که دولت عثمانی باید مذهب جعفری را به رسمیت بشناسد و... را از دولت عثمانی درخواست نموده بود که در آن هنگام، دولت عثمانی به دلایل وجود موانع

شرعی نپذیرفته بود.^۵

به هر ترتیب نادرشاه به این منظور حائری را با تحف و هدایایی، در سال ۱۱۵۷ق. به مکه مکرمه و نزد شریف آن شهر، مسعود بن سعید، اعزام داشت.^۶ تا این بخش از رخدادها، در منابع تاریخی، مشترک است. اما از جریاناتی که به قتل حائری منجر شد، مبهم است و در آن اختلاف وجود دارد؛ برخی نقل کرده اند که حائری مأموریت خود را در مکه به اتمام رساند و از مکه بازگشت و بعد از آن به پایتخت عثمانی فرستاده شده و در آن جا به قتل رسید.^۷

در مقابل، گزارش های دیگر تفصیل داده و نقل کرده اند که حائری به مکه رفت و در مسجدالحرام نماز جمعه را پس از ایراد خطبه که در آن خلفای اربعه را ذکر کرده و برای سلاطین و سپس مسلمین دعا کرد، اقامه نمود و قنوت نماز را بر رکوع مقدم داشت و بعد از نماز با علمای حرمین دیدار کرد و هدایای بسیار نادرشاه را، به رسم صلّه، میان آن ها تقسیم نمود تا این که در همان سال، مأموری از جانب عثمانی به مکه آمد، با این

۱. مجله یادگار، ش ۳۶، ص ۵۱-۵۴، «وثیقه اتحاد اسلام نادری».

۲. عالم آرای نادری، ج ۳، ص ۹۸۶؛ دره نادره، ص ۵۹۶-۵۹۸.

۳. مجله یادگار، ش ۳۶، ص ۵۴.

۴. عالم آرای نادری، ج ۳، ص ۹۸۶.

۵. دره نادره، ص ۵۹۸.

۶. تنزیذ العقود، ج ۲، ص ۳۷۷-۳۷۸.

۷. نک: الاجازة الکبیره، ص ۸۵؛ شهداء الفضیله، ص ۲۱۸؛ اعیان

الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۱۴.

چگونگی شهادت و تاریخ شهادت حائری مبهم است. از این رو تاریخ شهادت او را متفاوت نوشته‌اند.^۴ تحقیقات نشان می‌دهد که تاریخ صحیح شهادت او بین سال‌های ۱۱۶۶ و ۱۱۶۸ ق. می‌باشد؛ زیرا در سال ۱۱۶۶ «قصیده کراریه» که در ۴۵۰ بیت توسط شیخ رضی محمد بن فلاح کاظمی (زنده در ۱۱۶۶ ق.) سروده شده را جمعی از ادباء تقریظ نوشته‌اند که از آن جمله سید نصرالله حائری است.^۵ از طرفی در سال ۱۱۶۸ ق. که تاریخ تألیف کتاب *الاجازة الکبيرة جزائری* است، حائری شهید شده بود.^۶

◀ منابع

الاجازة الکبيرة (الطریق والمحنة لثمرة المهجه): عبدالله موسوی جزائری، مقدمه سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی، تحقیق محمد السمامی الحائری، قم، انتشارات کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۴۰۹ ق؛ *اعیان الشیعه*: سید محسن الامین (م. ۱۳۷۱ ق.)، به کوشش سید حسن الامین، بیروت، دار التعارف، ۱۴۰۳ ق؛ *امل الامل فی علماء جبل عامل (تذکره المتبحرین فی العلماء المتأخرین)*: محمد بن الحسن الحر

۴. نک: تنضید العقود، ج ۲، ص ۳۹۳؛ *اعیان الشیعه*، ج ۱۰، ص ۲۱۳؛

شهداء الفضیله، ص ۲۱۸.

۵. *اعیان الشیعه*، ج ۷، ص ۳۴۲؛ الذریعه، ج ۱۷، ص ۱۲۶.

۶. نایبه فقه و حدیث، ص ۴۰۷.

مأموریت که تمام هدایایی را که حائری به مکه آورده تحویل بگیرد؛ اما او رفتار ناپسندی با حائری نمود و کار را به آن‌جا کشاند که لعن و شتمی بیش از گذشته نسبت به شیعیان انجام پذیرفت.^۱

در این میان تلاش‌های عبدالله سویدی، نماینده دولت عثمانی در مجلس نادرشاه در نجف، که در آن زمان یکی از چهره‌های سیاسی صاحب‌نفوذ در دستگاه حکومت مکه تلقی می‌شد، مانعی بزرگ مقابل حائری محسوب می‌گردید. او کار را به آن‌جا رساند که حائری را فرا خواند و تهدیدش کرد و به صراحت تأکید کرد که اجازه نخواهد داد نماز شیعه در مسجدالحرام، در زمان وی، اقامه گردد. به دنبال این جریان خفیه‌نویسان عثمانی، سعایت بسیاری از حائری نزد سلطان عثمانی کرده و در پی این گزارش‌ها، عبدالله سویدی، حائری را در مکه بازداشت و بعد از مدتی به زندان قلعه دمشق منتقل کرد.^۲ پس از آن، حائری، همراه مأمور عثمانی، به استانبول فرستاده شد و دولت عثمانی او را با ضربه شمشیر به قتل رساند.^۳

۱. تنضید العقود، ج ۲، ص ۳۹۰-۳۹۳.

۲. الفحة المسکيه، ص ۳۲۵-۳۲۷.

۳. تنضید العقود، ج ۲، ص ۳۹۸.

حائط ← فدک

حُباب بن قیظی: از شهدای أحد

حباب بن قیظی بن عمرو بن سهل^۱ از تیره بنی عبدالاشهل^۲ اوس^۳ بود. نام‌های جناب^۴ و حباب^۵ نیز برای وی ذکر شده که می‌توان آن را تصحیف حباب دانست. مادرش صعبه دختر تیهان بن مالک^۶ و خواهر ابوالهیثم بن تیهان از نقبای انصار در پیمان عقبه دوم^۷ بود. حباب به همراه برادرش صیفی بن قیظی در غزوه احد (سال سوم) حضور داشت^۸ و به همراه برادرش^۹ در غزوه احد به شهادت رسید.^{۱۰}

۱. اسد الغابه، ج ۲، ص ۴۲۳؛ الاصابه، ج ۲، ص ۸.
۲. المغازی، ج ۱، ص ۳۰۱؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۴۳۶؛ الاصابه، ج ۲، ص ۸.
۳. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۳۲۹.
۴. اسد الغابه، ج ۱، ص ۴۵۲؛ الاصابه، ج ۱، ص ۶۰۶.
۵. الاستیعاب، ج ۲، ص ۴۳۹؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۵۹۵؛ الاصابه، ج ۲، ص ۳۱۶.
۶. الانساب، ج ۱۰، ص ۵۴۳؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۴۳۶؛ الاصابه، ج ۳، ص ۳۶۸.
۷. الاستیعاب، ج ۱، ص ۳۱۶؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۴۳۶؛ البداية و النهایه، ج ۳، ص ۱۶۱.
۸. تاریخ خلیفه، ص ۲۹؛ الاستیعاب، ج ۱، ص ۳۱۶؛ تاریخ الاسلام، ج ۲، ص ۲۰۱.
۹. المغازی، ج ۱، ص ۳۰۱؛ تاریخ خلیفه، ص ۲۹؛ الاستیعاب، ج ۱، ص ۳۱۶.
۱۰. المغازی، ج ۱، ص ۳۰۱؛ تاریخ خلیفه، ص ۲۸-۲۹؛ الاستیعاب، ج ۱، ص ۳۱۶.

العاملی (۱۰۳۳-۱۰۴۰ق.)، تحقیق سید احمد حسینی اشکوری (۱۳۱۰-ش.)، قم، انتشارات دارالکتاب الاسلامی، ۱۳۶۲ش؛ بیوتات کربلاء القدیمه: محمد علی القصیر، به کوشش عبدالصاحب، لبنان، البلاغ، ۱۴۳۲ق؛ تاریخ نگارستان: قاضی احمد غفاری کاشانی (م. ۹۷۵ق.) به کوشش مدرس گیلانی، تهران، کتابفروشی حافظ، ۱۴۱۴ق؛ تنضید العقود السنیه بتمهید الدولة الحسنیه: سید رضی الدین موسوی عاملی (م. ۱۱۶۳ق.)، به کوشش سید مهدی رجایی، قم، نشر الانساب: ۱۴۳۱ق؛ دره نادره تاریخ عصر نادرشاه: مهدی خان استرآبادی (م. ۱۱۸۰ق.)، به کوشش شهیدی، تهران، علمی و فرهنگی، ۱۳۸۴ش؛ الذریعة الی تصانیف الشیعه: آقابزرگ تهرانی (م. ۱۳۸۹ق.)، بیروت، دار الاضواء، ۱۴۰۳ق؛ سفارنامه‌های ایران: محمد امین ریاحی، توس، ۱۳۶۸ش؛ شهداء الفضیله: عبدالحسین الامینی (م. ۱۳۹۰ق.)، النجف، مطبعة الغری، ۱۳۵۵ق؛ عالم آرای نادری: محمد کاظم مروی، تهران، نشر علم، ۱۳۷۰ش؛ مجله یادگار (ماهنامه): عباس اقبال آشتیانی؛ نابغه فقه و حدیث سید نعمت الله جزائری: سید محمد جزائری، قم، مجمع الفكر الاسلامی، ۱۴۱۸ق؛ نزهة الجلیس: السید العباس الحسینی الموسوی (م. ۱۱۸۰ق.)، قم، الحیدریه، ۱۴۱۷ق؛ النفحة المسکية فی الرحلة المکيه: عبدالله السویدی البغدادی (م. ۱۱۷۴ق.)، به کوشش عماد عبدالسلام، ابوظبی، المجمع الثقافی، ۱۴۲۴ق. محمدتقی ذاکری

